

Leg og læring - det er for børn

Sådan arbejder vi med leg og læring i de vigtigste år

Dagtilbud 2017, opdateret 2019

Indhold

Forord	3
Derfor sætter vi fokus på læring i dagtilbud	3
Hvad er læring i dagtilbud?.....	3
En klar vision for børnene	5
Fokus på progression i børnenes læring	5
At lære at lære: Det udviklende tankesæt.....	7
Evnen til mentalisering.....	8
Hvordan arbejder vi med læring i dagtilbud?.....	9
Et stabilt OG udfordrende læringsmiljø	9
Hullet – læringsudfordringen	11
Voksen- eller børnestyring?.....	11
En systematisk pædagogisk praksis.....	12
Fokus på børnefællesskabet OG på det enkelte barn	14
Læringskultur i personalegruppen.....	15
Forældrene på banen i børnenes læring	15

Læring i Dagtilbud, Version 2.2

*Udarbejdet af Dagtilbud, Børn & Unge, Vejle Kommune i foråret 2017, revideret foråret/sommer 2019
"Læring – det er for børn" blev til på baggrund af inspiration fra forskning, der er præsenteret for ledergruppen i Dagtilbud. Lederne gav efterfølgende input til dokumentet. Efterfølgende blev det kvalificeret i Institutionsrådet og af en "udfordregruppe" bestående af ledere og medarbejdere fra Dagtilbud og fra de andre afdelinger i Børn & Unge. Clavis Erhvervspsykologi har bistået som sparringspartner på udarbejdelsen.*

I 2019 er dokumentet blevet drøftet på et dialogmøde med medlemmer af Børne- og Familieudvalget, forældrebestyrelsesformændene og dagtilbudslederne. Efterfølgende er det drøftet på et ledermøde og i Institutionsrådet i flere omgange. Her fik det navnet "Leg og læring – det er for børn". Det blev godkendt i Børne- og familieudvalget september 2019.

Leg og læring – det er for børn

Forord

”Det er for børn – trivsel og læring i de vigtigste år” hedder Vejle Kommunes delpolitik for dagtilbud. Formålet med denne folder er at tydeliggøre, hvad vi mener med ”læring i de vigtigste år”, og hvordan vi arbejder med børnenes læring i dagtilbuddene.

Indholdet bygger på de eksisterende politikker og strategier i Vejle Kommune, primært: ”Det er for børn”, ”Den gode overgange fra børnehave til skole” og inklusionssynet.

Folderen skal give de enkelte dagtilbud, ledelse og medarbejdere en fælles forståelse af læring, sætte en ramme for arbejdet og give perspektiver på, hvordan vi skaber gode læringsmiljøer og børn, der lærer og har lyst til at lære mere.

Læringsbegrebet er i den nye styrkede læreplan koblet tydeligere sammen med legen – bl.a. af den grund er legen opprioriteret i denne opdaterede version. I det hele taget har opdateringen sigtet mod, at ”leg og læring – det er for børn” spiller tæt sammen med og supplerer de nye styrkede læreplaner. Samtidig er formålet, at den holder fokus på nogle af de ting i læringsbegrebet, som dagtilbuddene har arbejdet med siden 2017.

Derfor sætter vi fokus på læring i dagtilbud

Der fokuseres i disse år meget på læring i dagtilbud. Det er der god grund til for mere og mere forskning peger på, at dagtilbud af høj kvalitet giver børnene bedre forudsætninger for at mestre livet – særligt for de børn, der har de vanskeligste forudsætninger. Dagtilbud af høj kvalitet har et tydeligt fokus på læring i den pædagogiske praksis og gode læringsmiljøer for børnene.

Læring i dagtilbud er ikke et nyt fokusområde – børnene kan slet ikke lade være med at lære, og den pædagogiske praksis har altid i en eller anden grad været præget af læring. Forskningen peger imidlertid på, at de voksne spiller en meget stor rolle for, *hvad* børnene lærer, og *hvordan* deres indstilling til læring er.

I dagtilbud er legen helt central og udgangspunktet for stor set al pædagogisk praksis. Legen har både en værdi i sig selv, men er også omdrejningspunktet for børnenes læring. Der er læring både i den ”frie” selvorganiserede leg, i de mere voksenstyrede legeaktiviteter og alt derimellem.

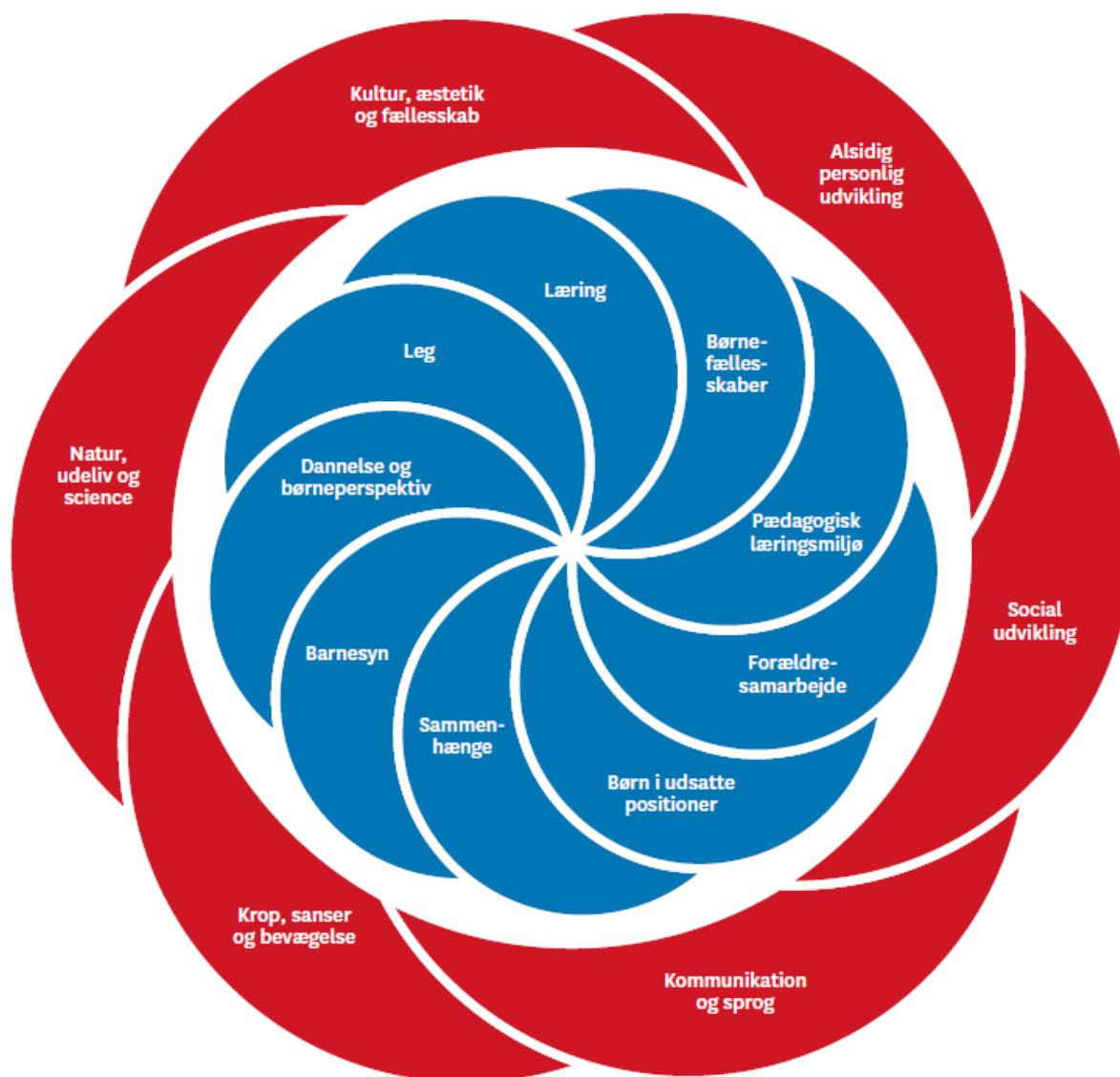
Det har en selvstændig værdi at være et undersøgende, nysgerrigt barn, der ikke ”styres” af voksne mod en bestemt type læring, men som gennem sin ”frie” udforskende tilgang lærer om livet og de knubs det kan give.

Hvad er læring i dagtilbud?

Børnenes læring er en kompleks proces, der foregår i et aktivt samspil mellem barnet selv og barnets omgivelser. Barnets vej gennem barnelivet er en dannelsesproces, hvor barnet skal danne sit selv og sin identitet og tilegne sig mange kompetencer, viden og værdier for at blive et helt menneske, der mestrer livet.

Dannelse har en central placering i den nye styrkede læreplan, hvor det beskrives som en dybere form for læring, hvor barnet som aktiv deltager forankrer værdier og viden i egen personlighed som rettesnor for at orientere sig og handle i en global verden som et hensynsfuldt, kritisk, demokratisk menneske.

Læreplanernes ”blomst”¹ giver et godt overblik over, hvilke temaer og områder børnenes læring skal rette sig mod – og hvordan barnets trivsel, udvikling og dannelse også understøttes.

Blomsten har de seks læreplanstemaer med de brede pædagogiske læringsmål yderst og temaerne i det pædagogiske grundlag inderst. De brede mål kan læses bagerst i folderen.

I Vejle Kommune spiller målene i den styrkede pædagogiske læreplan sammen med de otte kompetenceområder, som er vedtaget for overgangen til skole. Arbejdet med læreplanens mål skal således kobles til de otte kompetenceområder – mest tydeligt i den sidste tid inden barnet skal i skole. Formålet er

¹ Den styrkede læreplan fra Socialministeriet 2018

selvfølgelig, at barnet er bedst muligt rustet til overgangen og oplever en sammenhæng fra børnehaveliv til skoleliv.

En klar vision for børnene

Man kan godt miste overblikket og den røde tråd med de mange mål og temaer for læring. En god måde at arbejde med læring på kan være, at man i det enkelte dagtilbud opstiller en klar vision for, hvad man gerne vil lære børnene². Hvad er det for nogle børn vi gerne vil sende videre ud i livet? Og hvilke kompetencer de skal besidde? Dette kan bruges som ledetråd for læreplansarbejdet og for overvejelserne bag den daglige pædagogiske praksis.

Fokus på progression i børnenes læring

I dagtilbud har vi fokus på progression i børnenes læring. Læringen foregår gradvist, således at barnets læring bygger videre på kompetencer, barnet har lært tidligere og allerede mestrer. Denne progression i læring kan beskrives i en "taksonomi" som illustreret nedenfor³.

² Inspireret af James Nottingham (oplæg for dagtilbudslederne 22.9.16)

³ Inspireret af James Nottingham (oplæg for dagtilbudslederne 22.9.16)

	Præ-strukturel	Ingen forståelse	Jeg kender ingen kropsdeles navne	
	Uni-strukturel	Overfladisk forståelse	Jeg kan udpege arme, ben og hoved	
	Multi-strukturel	Delvis forståelse	Jeg kender navnene på de vigtigste kropsdele	
	Relationel	Forståelse	Jeg kan forklare de vigtigste kropsdeles funktion og hvordan de relaterer sig til hinanden	
	Abstrakt	Refleksion/ perspektivering	Jeg kan udpege ligheder og forskelle mellem mennesker og dyrs kroppe.	

Figuren tager udgangspunkt i kognitiv læring og med et konkret eksempel omkring kroppen. Pointen er, at læringen udvikler sig fra, at barnet intet kendstap har til emnet, til en tidlig forståelse, til en egentlig forståelse til at de er i stand til at reflektere over fænomenet og sætte det ind i en sammenhæng.

En vigtig pædagogisk opgave er at stimulere og støtte, at børnenes læring bringes fra et niveau op på det næste. Det er derfor vigtigt både at vide, hvor børnene er og hvor de skal hen. Det er vigtigt at vide for de voksne – og jo ældre børnene bliver, er det også vigtigt at italesætte sammen med børnene. Her er det vigtigt at sætte fokus på processen og ikke kun på, om barnet kan eller ikke kan. Læringen består i en progression hen mod det barnet ikke kan endnu.

En god læreproces vil ofte kvalificeres gennem bevidsthed og refleksion over følgende tre spørgsmål:

- Hvad forsøger vi at opnå?
- Hvordan lykkes vi med det?
- Hvad skal vi gøre yderligere?

Det er også spørgsmål, som børnene kan og bør involveres i, da det skærper deres fokus på læreprocessen – både hos dem selv og hos hinanden. Hvor meget og hvordan børnene inddrages afhænger meget af børnenes alder – jo ældre børnene er, jo mere vil de være i stand til at stille spørgsmålene til sig selv og hinanden. Ikke for at sammenligne sig med hinanden, men for at hjælpe hinanden. Børn kan godt lære af børn, specielt hvis de voksne skaber rammerne for det.

At lære at lære: Det udviklende tankesæt

Det er helt afgørende for børnenes læring, hvordan deres indstilling er til det at lære – både mens de går i dagtilbuddet og senere i livet. Dette kan illustreres ved de to typer tankesæt, der udtrykker individets holdninger til sig selv og omverdenen, og som man handler ud fra:

- **Et fastlåst tankesæt**
Intelligens, talenter og kompetencer er medfødte kompetencer hos individet
- **Et udviklende tankesæt**
Intelligens, talenter og kompetencer kan udvikles gennem træning og hårdt arbejde

Forskellen mellem de to tankesæt illustreres i nedenstående figur⁴.

Fastlåst tankesæt		Udviklende tankesæt	
Er medfødte og indlejret i os "Jeg er naturligt god til...og dermed håbløs til..."	Talenter og evner	Er udviklet og kan udvikles "Jeg kan udvikle evnen til at øve med, yde en indsats og lære"	
Bør undgås Kan afsløre manglende evner Foretrækker at blive i den sikre træningszone	Udfordringer	Er velkomne En mulighed for at lære Går ud i nærmeste udviklingszone	
Hvis jeg kæmper for noget, betyder det, at jeg ikke er god til det	Indsats	Hvis jeg kæmper med noget, betyder det, at jeg er ved at lære	
Undskyldes og skjules Mister modet	Tilbageskridt og fejl	En kilde til læring Tilskynder til ekstra indsats	
Optaget af at bevise jeg er dygtig Fokuserer på styrkeområder	Fokus for læring	Optaget af at blive dygtigere Fokuserer på områder, der (endnu) ikke mestres	
Feedback er farligt – det sætter fokus på mine fejl	Feedback	Feedback er en gave – det giver mig mulighed for at blive bedre	
Fokus på resultater Anerkendelse af hvad du er: "Hvor er du dygtig"	Stimuleres og understøttes ved...	Fokus på læringsprocessen Anerkendelse af indsatsen: "Godt gået – du må have øvet dig meget"	

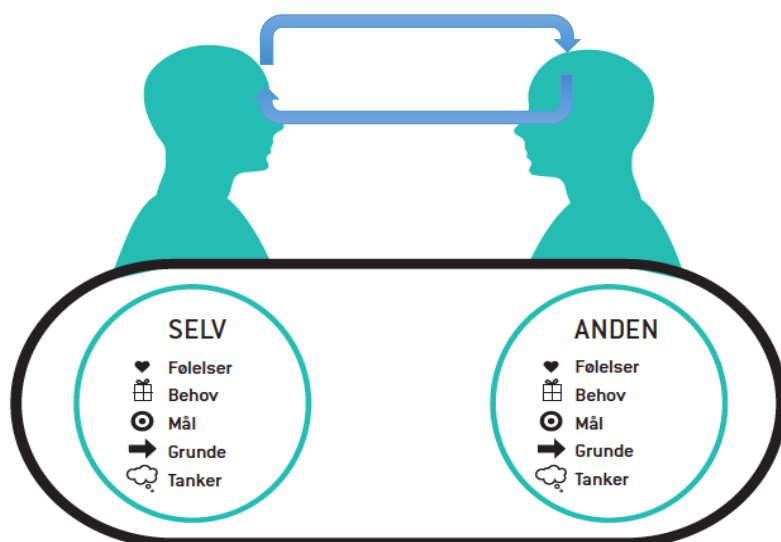
⁴ Inspireret af Carol Dweck's forskning

Hvis vi i dagtilbuddene kan understøtte det udviklende tankesæt hos børnene, har de bedre forudsætninger for at lære og tænke nyt, de bliver mere handlingskompetente og får nemmere ved at acceptere fejl. De voksne har derfor en stor rolle i at inspirere og stimulere børnene i den retning.

De fleste børn og voksne har elementer af begge tankesæt. Selvom det udviklende tankesæt er en forudsætning for høj læring, er det ikke målet, at det skal fylde det hele – børn (og voksne) kan ikke udfordre sig selv hele tiden. Børn og voksne har *også* brug for at være i deres komfortzone og være på sikker grund, for derefter at kunne træde ud i nærmeste udviklingszone igen.

Evnen til mentalisering

En vigtig forudsætning for dannelsesprocessen og udviklingen af positive samspil med andre mennesker er evnen til at mentalisere⁵. Mentaliseringsevnen er en medfødt og almenmenneskelig evne, der dog skal udvikles gennem udviklingsfremmende samspil med andre mennesker. Mentalisering handler om evnen til at forstå sig selv og andre ud fra de mentale tilstande, der ligger bag enhver adfærd. Mentale tilstande er følelser, tanker, behov, intentioner etc.

Mentalisering er at opbygge evnen til at se sig selv udefra og den anden indefra. Det vil sige, at barnet lære at registrere og eventuelt regulere egne følelser og behov og samtidig forstår, hvorfor den anden eventuelt gør som vedkommende gør.

Eksempel på et barns mentaliseringsproces:

”Når Mads slår, råber og skriger er det måske fordi han er ked af, at han ikke har den bil jeg har”. ”Hvis jeg nu giver ham bilen kan det være at han bliver glad, men så har jeg jo ikke den bil, som jeg har lyst til at lege med, og det bliver jeg ked af”.

Barnets mentaliseringsevne udvikles gennem en række forstadier (præmentalisering), hvor udviklingen af de sansemotoriske og emotionelle selvoplevelser fører frem til mentaliseringskompetencen ved ca. 4

⁵ Afsnittet er inspireret af M. Jacobsen (2015) og S. Hart (2008)

årsalderen. Forskning har vist, at udviklingen af barnets mentaliseringsevne i høj grad er afhængig af de omgivende voksnes mentaliseringsevne – mentalisering avler mentalisering. Derfor er det vigtigt, at vi fagpersoner i Dagtilbud træner vores egen ”mentaliseringsmuskel”, så vi møder børnene på en mentaliserende måde, og på den måde stimulerer barnets udvikling af mentaliseringskompetencen.

Hvordan arbejder vi med læring i dagtilbud?

Gode dagtilbud med et læringsmiljø af høj kvalitet er afgørende for børnenes trivsel og læring. Det er ledelsen og medarbejdernes ansvar at skabe det bedst mulige læringsmiljø med de muligheder det enkelte dagtilbud har.

Forskningen peger bl.a. på at det er særligt vigtigt at:

- Personalet har gode relations- og mentaliseringskompetencer
- Personalet har et fælles syn på læring og målet med børnenes læring
- Personalet tænker leg og læring ind i hele dagen i institutionen – og er bevidste om, at det udspiller sig forskelligt afhængig af den konkrete kontekst
- Personalet tænker didaktisk, har en bevidst intention med de planlagte aktiviteter og evaluerer
- Personalet har både fokus på børnefællesskabet og det enkelte barn
- Den pædagogiske praksis organiseres med udgangspunkt i det enkelte barn, så barnet oplever både tryghed og udfordringer, ligesom det både oplever voksenstyring, medbestemmelse og selvbestemmelse
- Personalets arbejde er organiseret, så personalet forbereder og planlægger de pædagogiske aktiviteter. Samtidig er personalet nærværende og kan fordybe sig, når de er sammen med børnene.
- Ledelsen sætter retningen for det pædagogiske arbejde, samt støtter og udfordrer personalet
- Dagtilbuddet samarbejder med forældrene, så barnet oplever et samspil mellem læringen i hjemmet og i institutionen

Et stabilt OG udfordrende læringsmiljø

Et barn skal opleve både tryghed og udfordring i dagtilbuddet. Den tryghed barnet møder fra nærværende voksne og i børnefællesskabet er afgørende for udvikling af barnets følelsesmæssige og personlige udvikling. Samtidig har de voksne også til opgave at skabe passende udfordringer for børnene, så de kommer i nærmeste udviklingszone og ”wobler” (James Nottingham) – det er her børnene virkelig lærer noget, oplever succeser og stimuleres i troen på egen læring.

Det er ikke alle børn, der af sig selv søger udfordringer, ligesom der også er børn, der af sig selv ikke søger stabilitet eller kan finde tryghed i et børnefællesskab. Forskning peger på, at børn lærer mindre, hvis de altid selv vælger, hvad de skal lave⁶. Derfor skal de voksne nogle gange udfordre børnenes valg.

Pointen kan illustreres med et billede⁷:

⁶ John Hattie (James Nottinghams oplæg for dagtilbudslederne 22.9.16)

⁷ Inspireret af James Nottingham (oplæg for dagtilbudslederne 22.9.16)

Mange ville vælge vejen til venstre, der ser nem og sikker ud. Pointen er imidlertid, at det er på vejen til højre, at mulighederne for læring er størst. Det er her udfordringerne ligger og mulighederne for at blive bedre. De voksnes rolle er at få børnene til nogle gange at tage den udfordrende vej, så de kaster sig ud i noget, de ikke ville gøre af sig selv. Hvis de oplever succes vil det stimulere børnene til også selv at vælge den svære vej. Hvis de ikke lykkes første gang er det vigtigt at samle dem op, så de erfarer, at det er i orden og lærerigt at kæmpe med noget eller ligefrem fejle. Hvis de voksne italesætter, at det er når noget er svært, at vi lærer noget, vil det påvirke børnenes lyst til "at tage den svære vej".

De voksnes anerkendelse af børnene er en vigtig faktor for at skabe et godt lege- og læringsmiljø. Det er vigtigt, at de voksne anerkender børnene for deres indsats og har fokus på deres fremskridt. Dette understøtter børnenes udviklende tankesæt og motiverer dem til at søge udfordringer og gøre en indsats for at lære mere. Anerkendes børnene (kun) for at være dygtige, kan de blive bange for at fejle og derfor vælge den nemme vej, så de ikke mister de voksnes anerkendelse.

Udfordringer kan tage mange forskellige former. For nogle børn er udfordringer fysiske, for andre kan det handle om at skabe social kontakt, mens det for andre kan handle om at fordybe sig. Det kan være gennem vild leg på legepladsen eller tankemæssigt gennem filosofiske samtaler. Det er vigtigt, at udfordringerne er passende, og at børnene ikke føler sig magtesløse. De voksnes feedback skal derfor fokusere på, hvad børnene kan gøre for at overkomme udfordringerne og evt. fokusere på de små fremskridt frem mod et svært mål.

Lege- og læringsmiljøet skal ikke kun handle om udfordringer, men "gå på to ben" ligesom når barnet lærer at gå. Mens det ene ben flytter sig (udfordringen), står det andet ben på jorden (stabilitet), så barnet bevarer trygheden og ikke vælter. Stabiliteten er ligeså vigtigt for det er her børnene føler tryghed og kan øve sig på ting de allerede mestrer.

Hullet – læringsudfordringen

En metode til at understøtte barnets udvikling af et dynamisk tankesæt er ”læringsudfordringen”⁸. Idéen er, at børnene tankemæssigt kommer ned i ”hullet” og oplever en kognitiv konflikt. De får derved forstyrret deres forestillinger om verden og kommer ud at ”woble”. Herefter er det den voksnes opgave at hjælpe børnene til at forstå konflikten, folde den ud og skabe læring for børnene. Processen illustreres i denne figur:

Metoden udvider barnets tænkning, evne til at tænke nyt og gøre barnet mere bevidst om, hvordan man lærer. Den er en måde at arbejde med filosofi for børn på.

Voksen- eller børnestyring?

I Dagtilbud ser vi leg og læring som en helhed i pædagogikken, som et ”både-og” og ikke som et ”enten-eller”. Vi arbejder med at integrere læring i legen og legen i læringen i hverdagens praksis, så vi således kan tale om lærerig leg og legerig læring⁹. Leg er fundamentalt for børnenes udvikling, og legen bør altid have en stor plads i dagtilbuddene.

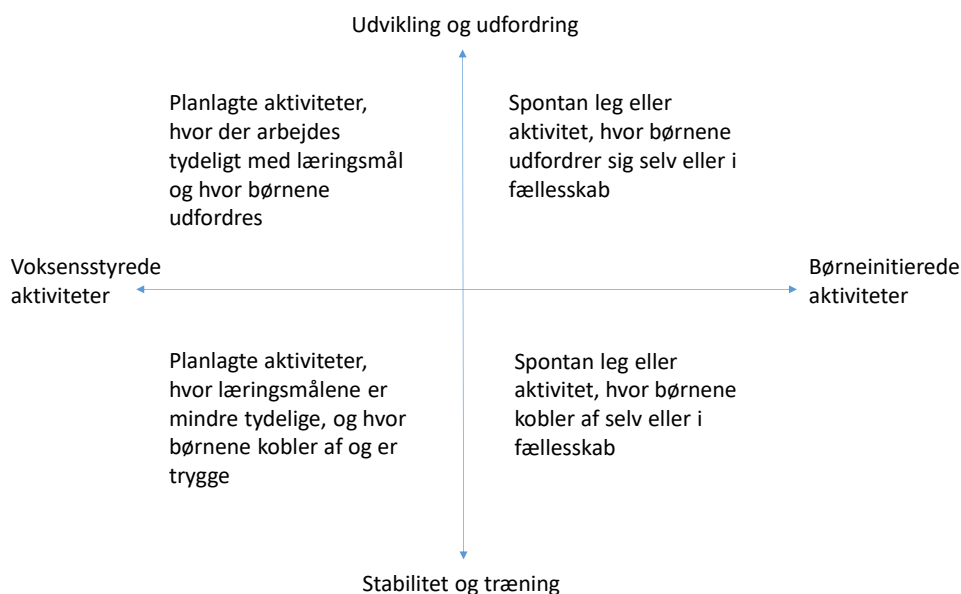
De voksne i dagtilbuddet har ansvaret for at skabe rammerne for legen og læringen, og den bør variere over tid. På nogle tidspunkter bør de voksne være tydelige, tage initiativer og styre aktiviteterne – på andre tidspunkter kan legen foregå på børnenes præmisser, hvor de voksne kun er iagttagere. Herimellem er en lang række mellemformer, hvor børnene oplever medbestemmelse og de voksne følger børnenes spor.

⁸ James og Jill Nottinghams ”Styrk den tidligere læring” (2018).

⁹ Afsnittet er inspireret af Ingrid Pramling Samuelssons forskning

Dette aktive samspil mellem børn og voksne kan antage forskellige former, hvor de voksne på forskellig vis styrer, udvider og kvalificerer børnenes leg og læring.

Sammenhængen mellem udfordring/stabilitet og graden af voksenstyring kan illustreres i nedenstående figur:

Figuren illustrerer, at de pædagogiske aktiviteter i et dagtilbud bør antage forskellige former afhængig af graden af voksenstyring og udfordringer for børnene.

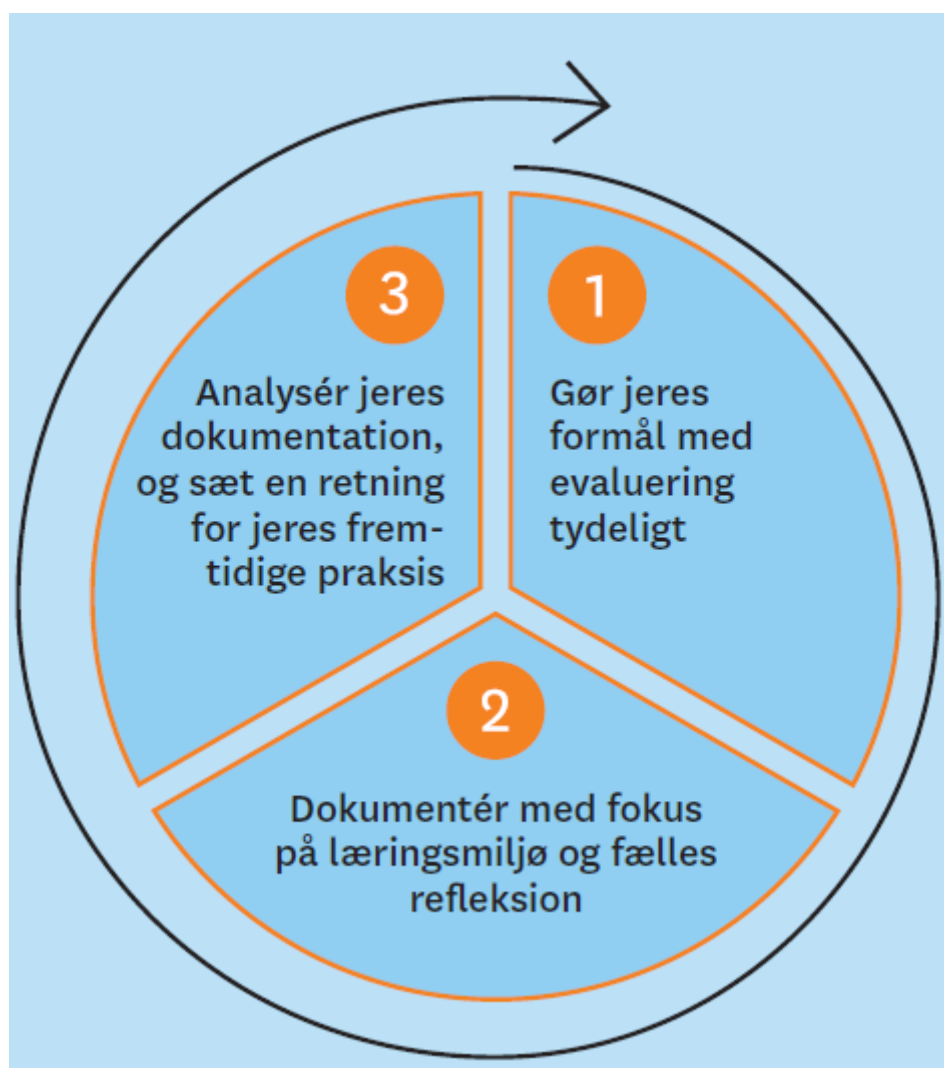
I nogle situationer skal de voksne være tydelige og sætte rammer for børnene, i andre skal de justere sig i forhold til børnenes interesse og guide børnenes leg. Der er rigtig mange mellemformer mellem rene voksenstyrede og børneinitierede aktiviteter, hvor legen indgår på forskellig vis. F.eks. kan børnene godt få medbestemmelse i en voksenstyret aktivitet, ligesom de voksne kan være vejledende og inspirerende i forhold til børnenes leg.

Både de voksenstyrede og de børneinitierede aktiviteter bør være en passende vekselvirkning mellem tryghed og stabilitet på den ene side og udfordringer på den anden side. De voksne kan selvfølgelig bedst påvirke dette i de voksenstyrede aktiviteter, men de har også et ansvar for, at børnene får mulighed for selv at kaste sig ud i udfordringer – og samtidig sikre, at børn ikke møder for mange udfordringer i børnefællesskabet.

En systematisk pædagogisk praksis

Dagtilbuddet skal være præget af en systematisk didaktik med fokus på hensigt og læringsmål for den pædagogiske praksis og en stærk evalueringskultur. Dette vil være tydeligst i de voksenstyrede aktiviteter, men er også et fokusområde i de mere børneinitierede legeaktiviteter.

Det er vigtigt, at dagtilbuddet planlægger aktiviteterne med et fokus på læring og udvikling for børnene. Dette gøres ved at være systematiske i sin planlægning, gennemførelse, dokumentation og evaluering af den pædagogiske praksis. "Evalueringsskirklen"¹⁰ viser princippet i en systematisk didaktik:

Der findes også andre og mere udbyggende metoder, f.eks. SMTTE-modeller. De strategipile, der anvendes mange steder i Dagtilbud, bygger f.eks. på det samme princip og er velegnet til mere længerevarende strategiske processer. Det centrale er, at man har en systematik, at man har en hensigt med den pædagogiske praksis og at man evaluerer praksis. Det er vigtigt, at det er (egen) praksis, man har fokus på og ikke kun det enkelte barn.

Af hensyn til tidsforbruget og samarbejdet er det en fordel at anvende et overskueligt værktøj, der er nemt at anvende, og som alle i dagtilbuddet kender. Systematik og skriftlighed må ikke tage overhånd – her er det vigtigt, at man i det enkelte dagtilbud finder den rigtige balance.

Det er naturligvis langt fra alle aktiviteter i et dagtilbud, der kan nedskrives og dokumenteres. Her kan en systematisk didaktik dog også være med til at skærpe de voksnes fokus og fremme læringsperspektivet –

¹⁰ Fra EVAs materiale ifm. de nye læreplaner, se www.emu.dk

f.eks. i en spisesituation eller en situation i garderoben. I disse hverdagsaktiviteter er der også meget upåagtet læring for børnene og faglighed for personalet.

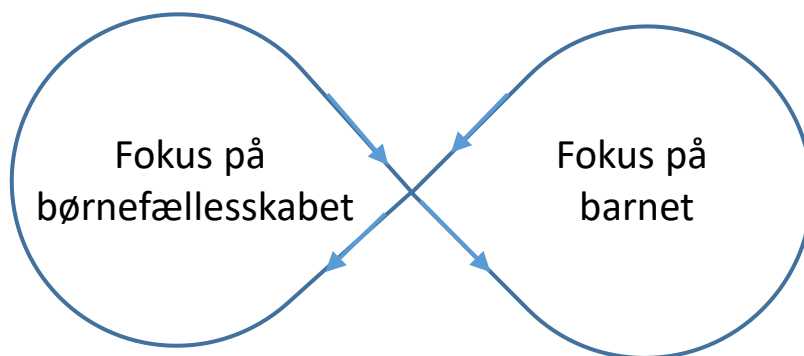
Disse "upåagtede" pædagogiske aktiviteter indeholder meget læringspotentiale og bør også være genstand for en systematisk didaktik. Det kan gøres ved at sætte særligt fokus på dem i nogle perioder og have en skriftlig systematik – og have et læringsfokus i baghovedet i det daglige pædagogiske arbejde.

Fokus på børnefællesskabet OG på det enkelte barn

Den systematiske pædagogiske praksis bør have et dobbelt fokus på lege- og læringsmiljøet – nemlig på børnefællesskabet OG på det enkelte barn.

Barnets læring foregår i et aktivt samspil med omgivelserne og her er børnefællesskabet helt centralt. Mange pædagogiske aktiviteter foregår med udgangspunkt i børnefællesskabet, og det enkelte barns trivsel og læring afhænger af, hvordan det indgår i børnefællesskabet. En meget vigtig pædagogisk opgave er netop at arbejde med inkluderende børnefællesskaber og sikre, at alle børn bliver inkluderet. Der skal derfor være fokus på børnefællesskabet og arbejdes systematisk med lege- og læringsmiljøet her.

Det er imidlertid også vigtigt at have fokus på det enkelte barns læring og udvikling. Børnene lærer ikke lige hurtigt og kan have forskellige behov for pædagogisk indsats. Derfor er det vigtigt, at den systematiske pædagogiske praksis også sætter fokus på det enkelte barn. Herved sikres det også, at alle børn ses og der handles, hvis nogen har behov for en særlig indsats. Det kan konkret ske ved brug af redskaber, der sætter fokus på det enkelte barns læring og progression.

Ovenstående figur illustrerer, at børnefællesskabet og barnet kan ikke ses uafhængigt af hinanden, og at der er et samspil mellem et fokus på fællesskabet og på de enkelte børn. Hvis f.eks. mange børn har brug for en særlig indsats for at styrke deres sproglige udvikling, vil dette have betydning for tilrettelæggelsen af læringsmiljøet i hele børnegruppen. Evalueringen af børnefællesskaberne og det enkelte barns læring hænger derfor uløseligt sammen.

Pointen er også, at de voksne har et ansvar for at arbejde med begge perspektiver, når et barn er i udfordringer. Selvom barnets adfærd vanskeliggøre, at det indgår i børnefællesskabet, er det de voksnes ansvar at arbejde med lege- og læringsmiljøet for at understøtte inklusion.

Der er fra EVA udgivet et kvalificeret og omfattende materiale, der går mere i dybden med, hvordan dagtilbud kan arbejde med organiseringen af et godt læringsmiljø¹¹.

¹¹ Se <https://arkiv.emu.dk/modul/den-styrkede-p%c3%a6dagogiske-l%c3%a6replan>

Læringskultur i personalegruppen

Læringskulturen i personalegruppen er afgørende for at skabe et godt læringsmiljø for børnene. Mange af pointerne omkring læringsmiljøet for børnene gælder også for læringskulturen blandt de voksne – nemlig understøttelsen af et udviklende tankesæt, lysten til at udfordre sig selv og hinanden, og fejl er en kilde til læring.

Der bør være et professionelt læringsfællesskab blandt de voksne, som er kendetegnet ved:

- Pædagogikken bygger på viden – fra forskning og fra egen praksis
- Fælles pædagogik – man har et medansvar for hele dagtilbuddet og ikke en enkelt gruppe
- “Deprivatisering af praksis” (begrundet faglighed og indblik i hinandens praksis)
- Nysgerrighed og undersøgende tilgang
- Åbenhed for nye perspektiver, gensidig respekt og tillid
- Villighed til at lære af egne- og andres succeser og “fejl”
- Den anerkendende kultur ikke står i vejen for læringen
- Systematik i læringsopsamling fra praksis – evaluerende kultur.
- God feedbackkultur

Arbejdet med at skabe og fastholde en god læringskultur er udfordrende og kræver meget åbenhed og ordentlighed blandt de voksne i dagtilbuddet. Dette er en forudsætning for at kunne give og tage imod feedback.

Det er ledelsens opgave at gå foran og sætte rammerne for de voksnes læringsmiljø. Dette gøres ved både at udfordre personalet og ved at støtte op om personalets indsats for at lære nyt. Kulturen bestemmes dog ikke kun af lederen – men er et ansvar for alle voksne i institutionen. De voksne har ansvaret for at skabe et dagtilbud med trygge inkluderende læringsmiljøer, der emmer af lyst til læring, udfordring og udforskning.

Forældrene på banen i børnenes læring

Hjemmet er børnenes vigtigste arena, og det gælder også i forhold til læring.

Et stærkt samarbejde med forældrene har stor betydning for børnenes læring og trivsel – derfor skal vi have forældrene på banen. Forældrene er generelt meget opmærksomme på deres børns udvikling og vil gerne understøtte barnets læring og dannelse bedst muligt. Forældrene har i de fleste tilfælde både forudsætninger og mulighed for at stimulere børnenes læring gennem et stærkt læringsmiljø i hjemmet.

Dagtilbuddet skal derfor samarbejde med forældrene og have en dialog med dem om den indsats, der foregår i dagtilbuddet. Samtidig bør dagtilbuddet være tydelige på, hvordan forældrene kan støtte op om indsatsen og give input til, hvordan forældrene selv kan være sammen med deres barn derhjemme – det efterspørger mange forældre også. Det er en stor fordel for barnet, hvis det oplever en sammenhæng mellem hjemmemiljøet og læringsmiljøet i dagtilbuddet.

En gensidig forventningsafstemning er vigtig, og det kan derfor være relevant at opstille forventninger til, at forældrene deltager aktivt i samarbejdet for deres barn og børnefællesskabets skyld. Det er forældrenes ret at opforstre og opdrage børn forskelligt og ud fra forskellige værdier, men omvendt skal børnene også kunne indgå i fællesskabet i institutionen, f.eks. ved at udvikle sociale kompetencer eller blive selvhjulpne. Dagtilbuddet kan derfor godt med udgangspunkt i børnefællesskabet og de inkluderende læringsmiljø have forventninger til, at forældrene støtter op om barnets læring og udvikling.

For barnet er en god balance mellem stabilitet og udfordring i det hjemlige miljø vigtigt – ligesom det er i dagtilbuddet. Her er selvfølgelig stor forskel fra familie til familie, og den forskellighed skal der også være plads til. Dagtilbuddet bør i dialogen med forældrene gøre opmærksom på, hvordan passende udfordringer og realistiske forventninger til barnet hjælper på barnets muligheder for at udvikle sig og indgå positivt i børnefællesskabet.

Familierne er forskellige og derfor skal forældresamarbejdet differentieres og tilpasses det enkelte dagtilbud og familie – inden for de rammer, der er. Det er vigtigt at være opmærksom på, at der er forskel på forældrenes muligheder for at understøtte barnets læring i hjemmet. Nogle har mange ressourcer og højt engagement, mens andre ikke på samme måde har forudsætninger og motivation for at støtte op om barnet. Derfor er det nødvendigt, at dagtilbuddene over for nogle børn yder en særlig indsats. Det kan både være i form af formidling af, hvorfor børnenes læring er vigtig og i form af udvidet forældresamarbejde med vejledning til aktiviteter derhjemme. Det kan også være ved at yde en særlig indsats, mens børnene er i dagtilbuddet. Det sidste kan i nogle tilfælde kan være mere virkningsfuldt end at forsøge at stimulere hjemmemiljøet, hvis børnenes livsmuligheder skal styrkes.

Læring for børn bygger på Børne- og Ungepolitikken og på dagtilbuds delpolitik. Børne- og ungepolitikken og "Det er for børn – trivsel og læring i de vigtigste år" siger bl.a.:

- Vi vil skabe lyst til læring – i balance mellem forventninger og krav
- Vi vil spotte potentialerne – for alle er unikke og kan udvikle sig
- Alle børn skal trives i et trygt og sundt miljø med leg og læring
- Vi skal udfordre børnene, så de udvikler deres kompetencer og selvværd
- Vi arbejder målrettet og reflekterende med de pædagogiske læreplaner og evaluerer vores praksis for at blive endnu bedre
- Vi åbner og understøtter børnene i at udforske verden omkring dem, så de får tillid til at turde kaste sig ud i nye udfordringer
- Vi skaber inspirerende læringsmiljøer, hvor børnene får mulighed for at fordybe sig, undres og tilegne sig nye færdigheder

